

„Wiem coś więcej o Poznaniu”

**Warsztaty Historyczno-Krajoznawcze dla Dzieci i Młodzieży
Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania im. Cyryla Ratajskiego**

Obraz Rudy and Peter Skitterians z Pixabay

Krótko o Warsztatach.

„Wiem coś więcej o Poznaniu” to przedsięwzięcie Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania im. Cyryla Ratajskiego (TMMP), realizowane od roku 2006, a adresowane do dzieci i młodzieży uczęszczających do poznańskich szkół wszystkich typów, mające na celu ukazanie i przybliżenie im walorów kulturalnych i historycznych oraz krajoznawczych Poznania i Wielkopolski, a także wpajanie zachowań ekologicznych.

Warsztaty stanowią asumpt do poszerzania przez uczniów, przy współdziałaniu z Ich Nauczycielami, wiedzy własnej na temat Poznania i Wielkopolski, a także podwyższania świadomości konieczności ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu, zwłaszcza w aspekcie przynależności Polski do zjednoczonej Europy.

Działania warsztatowe mają na celu wyćwiczenie umiejętności przekazywania innym piękna i uroków regionu, jak też wyrównywanie szans edukacyjnych, poprzez ułatwianie uczniom z różnych grup społecznych, zwłaszcza zagrożonych wykluczeniem społecznym, dostępu do zabytków Miasta i Wielkopolski. Stwarzają one bodźce pedagogiczne do rozwoju indywidualnego i pracy twórczej.

Cele owe realizowane są poprzez przybliżanie uczniom ciekawych, częstokroć mało

znanych zabytków oraz miejsc, stanowiących o uroku naszego Miasta i regionu. Umożliwia to uczestnikom odbywanie swego rodzaju podróży w czasie i przestrzeni, która poprzez ukazanie kilkunastu ciekawostek, być może zaintryguje i dodatkowo zainspiruje uczniów do własnych poszukiwań i dociekań na temat dziejów Grodu Przemysła i Wielkopolski.

„Wiem coś więcej o Poznaniu” - to zajęcia i warsztaty z zakresu historii i krajoznawstwa odbywające się w obrębie administracyjnym Poznania i niektórych rejonów Wielkopolski, z uwzględnieniem muzealnictwa, historii architektury, geografii, ekologii, kultury i sztuki Poznania i Wielkopolski. Ich celem jest rozwijanie zainteresowań i pasji oraz upowszechnianie wiedzy wśród uczniów poznańskich szkół. Metody działania są w tym przypadku typowo warsztatowe i bazują na bezpośrednim, i jak najpełniejszym, kontakcie uczestnika z danym obiektem zabytkowym, eksponatem oraz fachowcem z danej dziedziny, mogącym poprzez rozmowę i dyskusję przekazać mu możliwie jak najwięcej informacji z tematyki objętej danymi zajęciami warsztatowymi, a tym samym przyczynić się do rozwijania zainteresowań i pasji uczestnika projektu.

Z Warsztatami powiązany jest Konkurs - nazwany w projekcie Konkursem Warsztatowym, na najciekawszą pracę będącą relacją, wspomnieniem lub swego rodzaju impresją odnoszącą się do tematyki zajęć. Konkurs ów ma na celu utrwalenie zdobytej w trakcie zajęć wiedzy oraz zachęcenie do jej poszerzania. Uczestnicy zajęć korzystają z zamawianych lekcji muzealnych, które par excellence wnoszą do zajęć wymiar warsztatowy. Podczas wycieczek autokarowych przeprowadzane są quizy wiedzy o historii Poznania i miejsc, do których odbywa się dana wycieczka, np. w trakcie wycieczki do Muzeum w Koninie uczestnicy biorą udział w quizie na temat historii regionu, co dodatkowo poszerza ich wiedzę, inspiruje i rozwija. Laureaci Konkursu nagradzani są nagrodami książkowymi, dobranymi do wieku i płci ucznia, oraz otrzymują pamiątkowe dyplomy. Nagrody są zróżnicowane cenowo, autorzy prac konkursowych, ocenionych najwyżej, otrzymują nagrody cenniejsze, autorzy prac ocenionych niżej, mniej cenne. Nauczyciele - Opiekunowie autorów prac konkursowych, otrzymują w ramach podziękowania książki, pamiątkowe dyplomy oraz kwiaty. Dzięki nagradzaniu uczestników Konkursu Warsztatowego nagrodami książkowymi Towarzystwo w znaczącym stopniu promuje czytelnictwo wśród uczniów poznańskich szkół - uczestników zadania, co również stanowi istotny, i nie do przecenienia, walor prowadzonego przedsięwzięcia.

Działania prowadzone w ramach Warsztatów stanowią platformę dla:

1. Kształtowania postaw obywatelskich.
2. Edukacji lokalnej i regionalnej.
3. Rozwijania zainteresowań i pasji.
4. Upowszechniania wiedzy.
5. Stwarzania możliwości poszerzania wiedzy zdobywanej w toku edukacji szkolnej.
6. Stwarzania szansy indywidualnego obcowania z dorobkiem kulturowym Wielkopolski.
7. Stwarzania bodźców do rozwijania własnych zainteresowań wśród dzieci i młodzieży.
8. Wyrównywania szans edukacyjnych.
9. Integrowania społeczności szkolnych z różnych szkół.

Adresatami zadania są: dzieci i młodzież ze szkół podstawowych Miasta Poznania, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów wywodzących się z rodzin uboższych i zagrożonych patologiami (jak np. bezrobocie rodziców, alkoholizm, narkomania). Udział uczniów z różnych szkół stwarza dodatkowo platformę integracyjną. Wybór konkretnych uczestników, pod wyżej sprecyzowanym kątem, przebiega w ścisłym porozumieniu z Wychowawcami i Nauczycielami poszczególnych uczniów, biorących udział w Warsztatach. Rekrutacja odbywa się poprzez nawiązywanie bezpośredniego kontaktu z Dyrekcjami poszczególnych szkół, a przede wszystkim

Wychowawcami klas i Nauczycielami historii, języka polskiego i geografii. Oferta zajęć przedstawiana jest wszystkim szkołom z terenu Poznania. Zainteresowane szkoły następnie zgłaszają swój akces do uczestnictwa w objętych projektem działaniach.

Reasumując: „Wiem coś więcej o Poznaniu” - to warsztaty z zakresu historii i krajoznawstwa odbywające się w obrębie administracyjnym Poznania i niektórych rejonów Wielkopolski, z uwzględnieniem geografii, muzealnictwa, historii architektury, ekologii, kultury i sztuki Poznania i Wielkopolski.

Warsztaty Historyczno-Krajoznawcze dla Dzieci i Młodzieży TMMP stanowią sprawdzoną formę popularyzacji historii i tradycji Poznania i Wielkopolski oraz wypróbowany przez lata sposób rozwijania zainteresowań i pasji, a także upowszechniania wiedzy wśród uczniów. Stanowią platformę dla poszerzania wiedzy przez odbiorców tychże. Stanowią pożyteczną formę spędzania czasu wolnego, również okazję do zapoznania się z historią, tradycją, w tym także z kulturą ludową, przez co są swego rodzaju bazą do poszerzania wiedzy i rozwijania pasji. Można stwierdzić, iż wśród mieszkańców Poznania, w tym przypadku wśród uczniów poznańskich Szkół, istnieje spore zapotrzebowanie na taką ofertę, której nie zaspokajają w pełni oferty mediów, w tym elektronicznych. Kontakt z żywym słowem w wydaniu fachowców nadal jest poszukiwany i ceniony.

Rezultatami Warsztatów są również:

- Kształtowanie postaw obywatelskich, zwłaszcza z uwzględnieniem edukacji lokalnej i regionalnej.
- Rozwijanie zainteresowań i pasji oraz upowszechnianie wiedzy.
- Podwyższenie świadomości konieczności ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu, zwłaszcza w aspekcie przynależności Polski do Unii Europejskiej.
- Wyćwiczenie umiejętności przekazywania innym piękna i uroków Poznania i Wielkopolski.
- Ukazanie i przybliżenie dzieciom i młodzieży walorów turystyczno-historyczno-krajoznawczych Poznania i Wielkopolski.
- Wykształcenie wśród adresatów Warsztatów umiejętności rozpoznawania i ochrony dziedzictwa kulturowego Poznania i Wielkopolski oraz wpajanie zachowań ekologicznych
- Zachęcanie do poszerzania wiedzy własnej na temat Miasta Poznania i Wielkopolski.
- Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez ułatwianie uczniom z różnych grup społecznych dostępu do zabytków Miasta i Wielkopolski.
- Przybliżenie ciekawych, częstokroć mało znanych zabytków oraz miejsc, stanowiących o uroku naszego Miasta.
- Umożliwienie swego rodzaju podróży w czasie i przestrzeni, która poprzez ukazanie kilkunastu ciekawostek, być może zaintryguje i dodatkowo zainspiruje uczniów do własnych poszukiwań i dociekań na temat dziejów Grodu Przemysła.
- Organizowanie grupom dzieci i młodzieży szczegółowego i dokładnego dostępu do zabytków architektury i muzealnictwa Poznania i Wielkopolski.
- Stwarzanie bodźców pedagogicznych do rozwoju indywidualnego i pracy twórczej.
- Wykształcanie wśród dzieci i młodzieży postaw patriotycznych oraz postaw odpowiedzialności za swój kraj, region i miasto.
- Promowanie czytelnictwa wśród uczniów poznańskich szkół.

Rezultaty te mają charakter trwały, m. in. jest to wykształcenie wśród adresatów Warsztatów umiejętności rozpoznawania i ochrony dziedzictwa kulturowego Poznania i Wielkopolski oraz wpajanie zachowań ekologicznych, stworzenie bodźców pedagogicznych do rozwoju

indywidualnego i pracy twórczej, a także wykształcanie wśród dzieci i młodzieży postaw patriotycznych, oraz postaw odpowiedzialności za swój kraj, region i miasto.

Realizacja powyższych działań w tym zakresie ukazuje rolę Poznania w skali regionu i w skali kraju. Umożliwiają one uczniom Szkół Miasta Poznania zapoznanie się z historią i dniem dzisiejszym miasta i regionu. Przyczynia się to do budowania społeczeństwa opartego o wiedzę. Rezultaty są trwałe: uczniowie dzięki działaniom przewidzianym w zadaniu poszerzają swą wiedzę historyczną i krajoznawczą, a poprzez udział w Konkursie Warsztatowym dodatkowo ją ugruntują.

Poprzez realizację przedsięwzięcia w istotnym wymiarze osiągnięta jest zmiana społeczna: uczniowie szkół - adresaci zadania, częstokroć niemający możliwości pełnego poszerzania swych zainteresowań historycznych i krajoznawczych, zwłaszcza poprzez osobisty kontakt z ofertą placówek muzealnych zlokalizowanych poza Poznaniem, mają takową możliwość. Uczniowie zainteresowani historią i krajoznawstwem, chcący rozwijać swe zainteresowania i pasje, mają ograniczony dostęp do placówek muzealnych nieznajdujących się na terenie Poznania, a często również do tych zlokalizowanych w Poznaniu, zyskują możliwość poznania zabytków, eksponatów i artefaktów. Niebagatelnym aspektem, wręcz nie do przecenienia, jest sensowne zorganizowanie czasu wolnego uczniów, co niezwykle istotne, w sposób bezpieczny i merytorycznie dopracowany. Wpisuje się to w tak ważną profilaktykę przeciwdziałania różnego typu zagrożeniom dotyczącym dzieci i młodzieży (np. uzależnienia od narkotyków, mediów, gadżetów elektronicznych, pornografii, etc.). Działania przewidziane w zadaniu przewidują kompleksowe działania o charakterze warsztatowym.

Uczniowie szkół - adresaci zadania, częstokroć nie mają możliwości pełnego poszerzania swych zainteresowań historycznych i krajoznawczych, zwłaszcza poprzez osobisty kontakt z ofertą placówek muzealnych zlokalizowanych poza Poznaniem. Wynika to z wielu przyczyn, m. in. z ograniczeń budżetowych i logistycznych Szkół, do których uczęszczają, sytuacji finansowej ich rodziców, itp. Jak zostało to *expressis verbis* zasygnalizowane przez Przedstawicieli Rad Osiedli z terenu Poznania na posiedzeniu Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Wydziale Oświaty w dniu 20 września 2017 r., Szkół nie stać finansowo na organizowanie wycieczek i w zaspokojenie tej istotnej potrzeby wpisuje się właśnie TMMP. Uczniowie zainteresowani historią i krajoznawstwem, chcący rozwijać swe zainteresowania i pasje, mają ograniczony dostęp do placówek muzealnych nieznajdujących się na terenie Poznania, a często również do tych zlokalizowanych w Poznaniu.

Niejednokrotnie, gdyby nie możliwość skorzystania z oferty Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania, nie mieliby w ogóle możliwości zapoznania się ze zbiorami tychże placówek, poznania ich oferty, historii i specyfiki. Do tego dochodzi kwestia profesjonalnej i bezpiecznej organizacji zajęć w danej placówce, również jeśli wśród uczestników pojawią się osoby niepełnosprawne.

Odnotować należy występowanie stałej pomocy finansowej Miasta Poznania przy realizacji zadań statutowych Towarzystwa. Warsztaty organizowane w latach 2008, 2010, 2012, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021 oraz 2022 współfinansowane były ze środków Wydziału Oświaty Miasta Poznania, przekazanych w drodze Konkursu ofert, który to Wydział uznał zadania za wykonane, wyrażając swą pozytywną ocenę.

Rok	Wysokość dotacji (zł)	Wkład finansowy własny (zł)	Wkład osobowy (zł)
2014	7.285,00	1.553,00	0,00
2015	9.490,00	1.960,00	0,00
2016	9.992,00	2.040,00	800,00

2017	4.695,00	3.602,00	1.510,00
2018	7.692,00	2.300,00	1.800,00
2019	9.838,00	1.100,00	1.950,00
2020	11.990,00	800,00	2.520,00
2021	7.000,00	0,00	1.800,00
2022	9.991,00	0,00	0,00

(dane z lat: 2008, 2010, 2012 dostępne są w Archiwum UMP)

W chwili pisania tej publikacji odbyło się 230 Warsztatów, w tym 46 wycieczek autokarowych i jedna tramwajowa, w których udział wzięło 7093 uczestników z 65 szkół wszystkich szczebli, a także Nauczyciele, Rodzice i Dziadkowie. W Konkursie Warsztatowym udział wzięło 556 Uczestników.

Warsztaty – jak to się zaczęło? (czyli co by tu zrobić, Panie Krzysiu? A może Warsztaty?)

Pomysł organizowania Warsztatów narodził się w trakcie rozmów z Panią Gertrudą Barbarą Polarczyk, wieloletnią Kierowniczką Biura naszego Towarzystwa, niezapomnianą Panią Basią (Pani Gertuda wołała, aby zwracać się do Niej per 'Pani Basiu' i wszyscy pamiętamy Ją jako Panią Basię).

Był rok 2006, należałem do naszego Towarzystwa już od dwóch lat. Często, bywało, że i kilka razy w tygodniu, jeździłem po pracy do Biura TMMP, mieszczącego się wówczas na Starym Rynku, pod numerem 10. Polubiliśmy się z Panią Basią od początku, jak to się mówi, przypadliśmy sobie do gustu. Stopniowo wdrażała mnie w arkana działalności Towarzystwa, opowiadała o prowadzonych pod Jego auspicjami działaniach. Nie miałem wówczas właściwie żadnego doświadczenia w pracy społecznej, pomagałem jedynie od dwóch lat przy organizacji uroczystości rozstrzygnięcia Konkursów Historycznych TMMP. Ale to dla Pani Basi nie stanowiło żadnego problemu. Zaczynała mnie stopniowo „wciągać” w działalność, uzmysławiać mi, co to znaczy być społecznikiem, co to znaczy należeć do Towarzystwa, uczyć po prostu tego wszystkiego, co każdy organizator umieć powinien. Widocznie musiała dostrzec we mnie jakiś potencjał organizatorski, bo pewnego razu, a był to właśnie rok 2006, zapytała: a może Pan by podjął jakieś działanie? Jest pan młody - miałem wówczas niecałe 31 lat - to może Pan też coś będzie robił? Zaczęliśmy się wspólnie zastanawiać: to już jest, to się odbywa, to też jest... A może by zrobić coś dla dzieci? Dla uczniów? Zaproponować im jakieś działania, specjalnie Im dedykowane? Pani Basia była bardzo doświadczonym Nauczycielem, więc ta droga była dla Niej czymś oczywistym. Spojrzeliśmy na siebie i w tej samej chwili powiedzieliśmy: Warsztaty! Tytuł Warsztatów był już moim pomysłem: „Wiem coś więcej o Poznaniu”; coś więcej, niż wie przeciętny uczeń. To hasło, to słowo - klucz, wystarczyło. Od razu dziesiątki pomysłów. Można przecież zrobić to, można zrobić tamto; można pójść tam, albo tam: tam jest coś ciekawego, a tam jeszcze ciekawszego... Wszystko w jednej chwili stało się jasne - Warsztaty. Tylko skąd brać na to pieniądze? Pewne przedsięwzięcia można organizować bezkosztowo, oprowadzać grupy można za darmo, ale chodzi o to, żeby można było wejść do Muzeum, zorganizować lekcje muzealne, pojechać poza Poznań na wycieczkę autokarową. Skąd więc brać na to pieniądze? Niech się Pan nie martwi - Pani Basia miała tę jedną odpowiedź - pieniądze się znajdują. Cała Ona.

I tak to się zaczęło... Najpierw nieśmiało, krok po kroku, potem z coraz większym rozmachem, konsekwentnie, rok po roku, Edycja po Edycji.

A cóż to w ogóle takiego warsztaty? Według Wielkiego Słownika Języka Polskiego

'warsztat' to „ogół zajęć, których celem jest pogłębianie wiedzy i doskonalenie określonych umiejętności” (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/20215/warsztat/4910652/cwiczenia>)

Patrząc obiektywnie: te Warsztaty to żaden cud, nic szczególnie odkrywczego; na świecie, codziennie, organizowane są dziesiątki tysięcy warsztatów, o najróżnorodniejszej tematyce i specyfice, z całą pewnością ciekawsze i lepiej, oraz z większym rozmachem, zorganizowane od tych, które ja organizuję od 2006 roku pod auspicjami naszego Towarzystwa. W Polsce, w samym tylko Poznaniu, każdego dnia dziesiątki; organizują warsztaty m. in. Wydziały Urzędu Miasta Poznania, bardzo wiele organizacje pozarządowe, firmy, kościoły, szkoły i uczelnie, wspólnoty mieszkańców dzielnic, a nawet osoby prywatne. Obiektywnie to naprawdę żaden cud. Ale subiektywnie tak: dla mnie jest to mój osobisty cud. I to duży. Proszę mi wierzyć.

Warsztaty - krok po kroku.

A jak wyglądają przygotowania do organizacji Warsztatów? Pierwsza, i w zasadzie najważniejsza kwestia, to zdobycie środków finansowych. To jest zawsze najtrudniejsze; pula do podziału jest niewielka, i z roku na rok w zasadzie coraz skromniejsza, chętnych organizacji zaś do otrzymania dofinansowania przybywa. Otrzymanie dofinansowania wobec tego to zawsze swego rodzaju loteria. Głównym sposobem jego pozyskiwania jest przygotowanie ofert na Konkurs ofert organizowany przez Wydziały Urzędu Miasta Poznania, w tym przypadku Wydział Oświaty. Oferty na organizację Warsztatów piszę od roku 2010 r. Trzeba mieć pomysł, koncepcję, które następnie trzeba uzasadnić, merytorycznie i finansowo. Wszystko musi być dobrze skalkulowane, aby z jednej strony nie zabrakło pieniędzy, a z drugiej było się w stanie wydać całość kwoty zgodnie z zaplanowanym przeznaczeniem.

Gdy już uda się pozyskać dofinansowanie to kolejnym krokiem jest zamawianie lekcji i warsztatów w placówkach muzealnych oraz w innych miejscach, które są zaplanowane w ofercie. Kontaktuję się z placówkami, zamawiam zajęcia, potem kilkakrotnie potwierdzam terminy, aby mieć pewność, że gdy przyjedziemy np. do Biskupina, to na pewno ktoś z Muzeum będzie na nas czekał na miejscu. Zamawiam też transport na wycieczki wyjazdowe.

Następnie rozsyłam informację do Uczestników. Zaproszenie na Warsztaty, z dokładnym opisem ich terminów oraz lokalizacji, wysyłam do wszystkich Szkół Poznania i do zaprzyjaźnionych Nauczycieli, którzy uczestniczą w nich od lat. Od samego początku przyjąłem zasadę, że grupa z jednej Szkoły może liczyć 10 uczniów plus Opiekun, a to po to, aby dać szansę udziału w Warsztatach jak największej liczbie Szkół i uczniów. Zainteresowani Nauczyciele przesyłają mi swe zgłoszenia, które zapisuję, starając się, aby każda Szkoła mogła wziąć udział w choćby jednych Warsztatach. Informuję Nauczycieli o zapisaniu Ich grup i proszę o potwierdzenie udziału.

Gdy to już jest załatwione, odbywają się Warsztaty. Mają one najrozmaitszą postać i formę. Są to zajęcia plastyczne, lekcje muzealne, questy, łamigłówki, gry, zabawy, oprowadzenia po placówkach, po Poznaniu. Rodzajów Warsztatów jest naprawdę sporo. Ja, jako organizator Warsztatów i przedstawiciel naszego Towarzystwa, praktycznie zawsze jestem na nich obecny. Oczekują tego Nauczyciele, Rodzice i Pracownicy muzealnych placówek. Na palcach dosłownie jednej ręki mogę policzyć sytuacje, kiedy nie mogłem być obecny osobiście, z powodu choroby. A i wówczas Warsztaty oczywiście i tak się odbyły, bo wszystko było zawczasu przygotowane.

Dokumentuję Warsztaty, robiąc dziesiątki zdjęć.

Przyznam, że niekiedy jest trochę ciężko; chciałoby się pospać w wolną sobotę, odpocząć po całym tygodniu pracy, a trzeba przygotować się do zajęć i je prowadzić, a trwają one, w przypadku wycieczek autokarowych, nawet i po 7 godzin.

Podczas wycieczek autokarowych zawsze opowiadam dzieciom i młodzieży o naszym Towarzystwie, o tym, co nasze Towarzystwo organizuje. Zapraszam ich, i Ich Rodziców, Rodzeństwo oraz Dziadków, do udziału w prelekcjach dra Marka Rezlera, w Konkursie Historycznym, w Zaduszkowym Wieczorze Wspomnień. Opowiadam im również o Poznaniu, o jego historii, o ludziach związanych z Poznaniem. Zawsze podkreślam, że my, Poznańczycy, mamy wszelkie, i w pełni uzasadnione, powody do dumy z tego, że jesteśmy z Poznania. Mówię także o Konkursie Warsztatowym i zachęcam uczestników Warsztatów do wzięcia w nim udziału. Podaję termin, do którego czekamy na prace.

Konkurs Warsztatowy stanowi integralny element Warsztatów. Chodzi o to, by poprzez przygotowanie prac uczestnicy Warsztatów utrwalili w pamięci to, o czym dowiedzieli się w ich trakcie. Jeśli Uczestnicy Warsztatów zapamiętają choć 10%, to już będzie nie lada sukces. Niektóre prace są naprawdę niesamowite, wykonane bardzo pomysłowo i niezwykle estetycznie. Widać ogromny nakład pracy i włożone w to serce.

Prace zgłoszone na Konkurs Warsztatowy ocenia Jury, w którego skład, prócz mnie, wchodzi Pani Irena Maria Loba i Pan Mariusz Wojciech Polarczyk.

Gdy już prace są ocenione zamawiam nagrody dla uczestników Konkursu. Zawsze proszę księgarzy o staranne wybranie pozycji książkowych według wieku, płci uczniów i wedle gradacji zajętych w Konkursie miejsc. Zamawiam również książkowe upominki dla Nauczycieli.

Zamawiam też salę na uroczystość Finału danej Edycji Warsztatów oraz rozstrzygnięcia Konkursu Warsztatowego, najczęściej jest to Sala Biała UMP, ale Finały odbywają się też niekiedy w Pałacu Działyńskich. Kontaktuję się z Dyrektorami Szkół Muzycznych i proszę Ich o zapewnienie oprawy muzycznej uroczystości, czyli artystyczne uświetnienie. Proszę grzecznie cukiernie o przekazanie słodkiego poczęstunku. Zapraszam Gości, w tym Przedstawicieli Wydziału Oświaty UMP.

Oczywiście sporządzam i drukuję Dyplomy dla Konkursowiczów, które wraz z nagrodami otrzymują podczas rozstrzygnięcia Konkursu.

Ostatnim krokiem jest sporządzenie sprawozdania z wykonania zadania publicznego, czyli rozliczenie otrzymanych z Miasta pieniędzy. Trzeba w nim wykazać, że wszystkie zaplanowane działania się odbyły, przedstawić rozliczenie finansowe. To bywa niekiedy karkołomne, gdyż zdarza się, że z dotacji pozostaną 2 złote, które trzeba w określonym terminie zwrócić Miastu.

Wszystko musi się zgadzać co do jednego grosza.

To wszystko, te zabiegi, tę pracę, często zarywanymi nocami, kosztem odpoczynku i czasu prywatnego, nieraz po prostu zwykłe zmęczenie rekompensują, i to z nawiązką, miłe chwile, wzruszające chwile: uśmiech na twarzach Uczestników, to, gdy odprowadzający swe dzieci na miejsce zbiórki Rodzice machają nam na do widzenia, gdy autokar rusza; to, gdy uczniowie częstują mnie cukierkami, które Mamy dały im na drogę, czy chcą sobie ze mną robić zdjęcia, a w autokarze, gdy wracamy z wycieczki do Poznania, wołają: DZIĘ-KU-JE-MY! To są wzruszające doświadczenia nie do zapomnienia, nie do przecenienia, nie do zastąpienia. Dla takich chwil warto to robić, pomimo trudu i nie raz zwykłego, ludzkiego zmęczenia.

Warsztaty zainspirowały również i niektóre Szkoły do podobnych działań, co mnie bardzo cieszy. W SP nr 58 organizowane są zajęcia pod hasłem "Wiem coś więcej o Poznaniu czyli w starym grodzie Przemysława", a Szkoła Podstawowa nr 25 z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi organizuje Międzyszkolny Konkurs Wiedzy o Poznaniu "Mały Miłośnik Poznania". Passus o Warsztatach, jako przykładzie dobrych praktyk edukacyjnych, znalazł się też w pracy

podyplomowej jednej z poznańskich Nauczycielek, a udział w Warsztatach stał się argumentem za przyznaniem Jej tytułu Wielkopolskiego Nauczyciela Roku.

W tej beczce miodu jest też i łyżka dziegciu, rzecz jasna. Są też oczywiście i tacy, dobrze wiedzący, kogo mam w tym miejscu na myśli, którym się to przedsięwzięcie nie podobało, nie podoba, i już nigdy podobać się nie będzie; którzy krytykują, kręcą nosem, że to, że tamto, albo jeszcze co innego, którzy przeszkadzali, przeszkadzają i nie łudzę się, że nadal przeszkadzać próbować nie będą. To normalne; trudno oburzać się na naturę ludzką; każdy, kto coś robi, musi liczyć się z tym, że nie wszyscy będą klaskać - to byłoby wręcz czymś podejrzanym. Zwłaszcza niestety w naszym kraju nigdy nie zdarzyło się jeszcze tak, aby wszystko się wszystkim zawsze podobało. Zawsze będą osoby niezadowolone, można by to ująć, że niezadowolone dla samego niezadowolenia, albo też zwyczajnie zazdrosne, że ktoś po prostu coś robi, że mu się coś robić chce.

Zgadzam się: każdy, w tym oczywiście i ja, zawsze wszystko może zrobić lepiej, nikt nie pozjadał wszystkich rozumów, wiem, że bardzo daleko mi do doskonałości, zaś krytyka jest czymś pozytywnym, bo można dzięki niej coś poprawić, ulepszyć, zmodyfikować. Jednakże musi to być krytyka konstruktywna, uzasadniona i merytoryczna. Krytyka, nie krytykanctwo. I za taką bardzo dziękuję.

Tym zaś, którzy krytykują dla samego krytykowania, mogę powiedzieć jedno: na szczęście malkontentów jest tak mało, że nie są w stanie przesłonić sensu i wartości tego przedsięwzięcia. A co najważniejsze, i co tylko się liczy: nie są w stanie, i nigdy nie będą, odebrać wspomnień z Warsztatów ich Uczestnikom. A to TYLKO ONI SIĘ LICZĄ I TO ONI SĄ NAJWAŻNIEJSI. Nawiasem mówiąc Ci z Nich, którzy jako dzieci brali udział w pierwszych Warsztatach, są dzisiaj już dorośli i mają własne dzieci.

Warsztatowe historie.

Wiele jest naprawdę wspomnień, wiele skojarzeń, anegdot i opowieści, związanych z Warsztatami. Żeby je wszystkie opisać musiałoby powstać osobne opracowanie, a w zasadzie książka. Z racji ograniczonej miejsca przywołam tylko dwie historie.

W dniu 10 kwietnia 2010 roku zorganizowałem zajęcia dla gimnazjalistów w Forcie VII - Muzeum Martyrologii Wielkopolan. Szykując się rano nie włączyłem ani radia, ani TV. Dopiero jadąc na Aleję Polską usłyszałem w serwisie informacyjnym w radiu, którego słuchał kierowca, że doszło do katastrofy prezydenckiego samolotu i że zginęło 96 pasażerów tego feralnego lotu, z Parą Prezydencką na czele. Gdy spotkaliśmy się w Fortie z młodzieżą i jej Nauczycielkami poprosiłem, abyśmy uczcili tę tragedię minutą ciszy. Tych zajęć ich uczestnicy nie zapomną nigdy.

Druga historia, tym razem raczej zabawna, miała miejsce prawie że dokładnie 5 lat później, 11 kwietnia 2015 r. W tym dniu organizowałem zajęcia w Muzeum Powstania Poznańskiego - Czerwiec 1956. Jak zwykle byłem umówiony z pracownikiem Muzeum, który obiecał fachowo opowiedzieć uczestnikom zajęć o historii Poznańskiego Czerwca. Mam w zwyczaju zawsze po kilka razy dzwonić do placówek, w których mamy zajęcia, i przypominać o naszej wizycie; wychodzę z założenia, iż lepiej jeden raz więcej zadzwonić z przypomnieniem, niż jeden za mało. Pan z Muzeum obiecał mi, że na pewno będzie i że oprowadzi naszą grupę. Nie przyszedł. Cóż było robić? Nie było wyjścia, musiałem sam oprowadzić grupę. Gdybym wiedział wcześniej, że będę to ja robił, odpowiednio bym się przygotował. Musiałem zatem improwizować. Na szczęście znam historię Czerwca 56 z opowieści mojego Ojca, który był naocznym świadkiem tych pamiętnych wydarzeń. Podzieliłem się tym, co wiem, z uczestnikami zwiedzania. Ponoć nie było najgorzej.

Niezwykle sympatyczne są sytuacje, gdy Rodzice, lub Dziadkowie, uczniów biorących

udział w Warsztatach sami wciągają się w zabawę. Jeśli jest taka możliwość i dana placówka muzealna wyrazi zgodę, Oni również uczestniczą w zajęciach, co jest zawsze bardzo miłe i dodatkowo wzbogaca Warsztaty.

Warsztaty Edukacyjne naszego Towarzystwa w latach 2020 i 2021 przebiegały w cieniu pandemii COVID-19 i obostrzeń nią implikowanych. W niektórych okresach nie można było w ogóle odbywać normalnych wizyt w muzeach, ani też organizować wycieczek autokarowych; placówki muzealne były zamknięte Ale i na to znalazł się sposób: dla uczestników Warsztatów zostały zakupione pakiety do samodzielnego wykorzystania, które sprawiły Im dużo frajdy i cieszyły się dużym powodzeniem.

Podziękowania.

Nie chcę kogoś urazić, nikogo absolutnie pominąć; jeśli tak się stanie, to najserdeczniej przepraszam, ale nie sposób wymienić i podziękować wszystkim Tym, którym powinienem, nisko się kłaniając, którzy mieli jakiś związek z Warsztatami przez te już 16 lat, pomagając, doradzając, wspierając dobrym słowem, dodając energii pochwałą. Dziękuję Wam wszystkim! Bez Was tych Warsztatów by nie było, a już na pewno nie byłyby tak udane. Pozwolę sobie podziękować zatem Tym Osobom, które w największym stopniu przyczyniły się do powodzenia tego przedsięwzięcia.

Przede wszystkim dziękuję Wam, Uczestnicy Warsztatów. Dziękuję Wam za to, że mając do wyboru setki innych propozycji wybieracie ofertę naszego Towarzystwa. Że mogąc robić w soboty coś innego, po prostu odpocząć, decydujecie się na wzięcie udziału w Warsztatach, choć też po całym tygodniu w szkole jesteście zmęczeni.

Szczególne podziękowania kieruję do Nauczycielek i Nauczycieli.

Szanowni i zacni Państwo Nauczycielki i Nauczyciele! Nie wymienię wszystkich z Państwa z imienia i nazwiska, proszę o wybaczenie, ale wszystkim Państwu kłaniam się i serdecznie dziękuję, w imieniu swoim i całego naszego Towarzystwa! Bez Państwa, bez Państwa zaangażowania, bez Państwa poświęcenia, wszak biorą Państwo udział ze swymi uczniami w Warsztatach społecznie, to działanie nie mogłoby się odbywać i nie miałoby żadnego sensu. Dziękuję, że przekonują Państwo Państwa uczniów i ich Rodziców do tego, że warto korzystać z naszej oferty. Niektórzy z Państwa są już na zasłużonej emeryturze, ale ja nadal o Państwie pamiętam. I pamiętać będę już zawsze. Są wśród Państwa Tacy, którzy są z nami od samego początku naszych Warsztatów do dziś, którzy uczestniczą w nich z kolejnymi rocznikami swych uczniów od pierwszych Warsztatów. Takimi Nauczycielkami są Panie mgr Dorota Makowska ze Sportowej Szkoły Podstawowej nr 29 i mgr Małgorzata Przygórska ze Szkoły Podstawowej nr 25 z Oddziałami Integracyjnymi im. Bohaterów Monte Cassino. Pani Doroto i Pani Małgorzato, bardzo Paniom dziękuję!

Mam dużą satysfakcję, iż udało mi się, jako Wiceprzewodniczącemu Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Wydziale Oświaty Urzędu Miasta Poznania, a następnie jej Przewodniczącemu, przeforsować inicjatywę nagrodzenia Tych z Państwa, którzy biorą udział w Warsztatach, honorowymi podziękowaniami, sygnowanymi przez Prezydenta Miasta Poznania. Zabiegałem o to przez 5 lat, muszę przyznać, iż naprawdę nie było łatwo. Ale udało się. I z tego się bardzo cieszę, bo bezsprzecznie należy się Państwu choć tak skromna forma podziękowania.

Rodzicom Uczestników dziękuję za zaufanie, za to, że pozwalają Państwo swym dzieciom na uczestniczenie w Warsztatach naszego Towarzystwa.

Dziękuję Pani Irenie Marii Lobie, Kierownicze naszego Biura. Proszę mi wierzyć,

naprawdę wiem, co piszę: tylko Pan Bóg, ja, i Pani Irena wiemy, ile to kosztuje pracy, wysiłku, czasem nerwów, starań i zachodu. Pani Irena stanowi swoją Osobą niezawodną pomoc: ocenia prace, pomaga nosić do Sali wszystko, co jest potrzebne na Finały Warsztatów, odbiera korespondencję, czuwa nad dyscypliną finansów, zanoszi pisma do Urzędu; nigdy nie zdarzyło się, aby czegoś, co obiecała zrobić, nie zrobiła - jednym słowem jest niezawodna i niezastąpiona.

Dziękuję Pani bardzo, Pani Ireno.

Dziękuję Pani mgr inż. Marii Ludomirze Frąckowiak - też niezawodnej Przyjaciółce Warsztatów, towarzyszącej im od samego ich początku, zawsze z dobrym słowem i wsparciem - jest obecna na każdym Finale Warsztatów, który zawsze ubarwia własnoręcznie wykonanymi dekoracjami. Pomaga przy dekoracji sali, nie boi się pobrudzić sobie ręk; dokumentuje każdy Finał fotograficznie, gdy ja dwoję się i troję, aby przebiegał on bez zakłóceń. Bierze też udział w Warsztatach wraz ze swoimi uczniami. Dziękuję Ci Mario.

Dziękuję również Panu Przemysławowi Lobie - artyście fotografikowi. Wykonał tysiące zdjęć z Finałów Warsztatów, profesjonalnie i z dużym talentem. Dziękuję Panie Przemysławie.

Dziękuję Zarządowi TMMP za poparcie i w ogóle za wyrażanie zgody na organizowanie Warsztatów. Prezesowi Zarządu, Panu Prof. Antoniemu Szczucińskiemu, dziękuję za niejednokrotne organizowanie nagród książkowych dla Uczestników Konkursu Warsztatowego i załatwianie środków na finansowy wkład własny.

Dziękuję Członkom Zarządu: Pani mgr Grażynie Jadwidze Arasimowicz-Banaszak za umożliwienie Uczestnikom Warsztatów zwiedzenia Muzeum Uniwersytetu Medycznego i oprowadzenie Ich po nim oraz Panu dr. inż. Marcinowi Kanoniczakowi za załatwienie możliwości zorganizowania zajęć w Sali Pamięci Komendy Wojewódzkiej Policji.

Panu mgr. Ryszardowi Czesławowi Piotrowskiemu, Przewodniczącemu Komisji Rewizyjnej TMMP, dziękuję za kilkukrotnego Sponsora - Aquanet S.A.

Dziękuję pozostałym Sponsorom - Automobilklubowi Wielkopolski za nagrody książkowe oraz Cukierniom Jagódka i Elite za słodkie poczęstunki dla Uczestników Finałów Warsztatów.

Dziękuję również Pani mgr Hannie Nowickiej za zajęcia z wykorzystaniem papieru, wosku i z historii piśmiennictwa, a Panu mgr. Marcinowi Grabowskiemu - licencjonowanemu Przewodnikowi, za wielokrotne oprowadzanie Uczestników Warsztatów po wielu miejscach w Poznaniu.

Panu dr. hab. Krzysztofowi Dwieckiemu dziękuję za przeprowadzenie bardzo ciekawych Warsztatów w laboratorium Katedry Biochemii i Analityki Żywności Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

Słowa podziękowań kieruję również do młodych artystów i Ich Pedagogów z Poznańskiej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej 1° nr 1 im. Henryka Wieniawskiego oraz z Poznańskiej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej 2° im. Mieczysława Karłowicza, za piękną oprawę muzyczną uroczystości Finałów Warsztatów. Dziękuję również studentom Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu. Dzięki Wam dzieci i młodzież mają okazję zakosztować muzycznych wrażeń wysokich lotów.

Chcę podziękować również Gościom Finałów Warsztatów, którzy swą obecnością uświetniają te uroczystości.

Specjalne podziękowania, za życzliwość i wieloletnią współpracę, adresuję także do Pracowników Oddziału Projektów Edukacyjnych i Relacji Zewnętrznych Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania: mgr Elizy Malareckiej, Kierownik tegoż Oddziału, mgr Hanny Musielak, mgr Kamili Pogorzelskiej oraz mgr Dagmary Antczak. Bez Pań, i Pań pomocy, tego by nie było.

Nie mogę również nie podziękować naszemu niezawodnemu i absolutnie najbardziej profesjonalnemu Przewoźnikowi - PKS Poznań S.A. Dziękuję za solidność i bezpieczeństwo.

Dziękuję również wszystkim Placówkom, w których odbyły się i nadal się odbywają Warsztaty. Za profesjonalizm, przychylność i życzliwość, a także za solidność.

Pani Monice Stasik z Działu Marketingu Teatru Nowego również dziękuję za wszystko. Dziękuję, Moniko.

Pani mgr Alicji Wesołowskiej - Księgowej, za pomoc w kwestiach rozliczeń finansowych, a Pani mgr Bernadecie Mice - Sekretarzowi Zarządu naszego Towarzystwa za zdjęcie do tego opracowania.

Na koniec pozwolę sobie zamieścić kilka słów tytułem wyjaśnienia: przyjąłem taką, a nie inną, formę tej krótkiej opowieści o Warsztatach świadomie. Z powodów formalno-prawnych osoba fizyczna nie może aplikować o dotacje do Miasta, nie może też zapraszać do współpracy Szkół. Warsztaty Historyczno-Krajoznawcze dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” to jedno z działań statutowych Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania im. Cyryla Ratajskiego. Jednakże, co jest najzupełniej oczywiste, za każdym działaniem każdej organizacji mówiąc kolokwialnie „stoją” konkretne osoby: żadne działanie „samo się nie robi”, wszystko muszą robić konkretni ludzie. Stwierdzenie, że organizacja „coś organizuje” jest nieścisłe i nieprawdziwe; organizacja udziela swoich auspicji, daje swój szyld, a działania organizują, i prowadzą, ludzie skupieni w tej organizacji, tworzący ją.

Dla przykładu: za Konkursami Historycznymi i prelekcjami dra Marka Rezlera stoją od dziesiątek lat Państwo Mariusz Wojciech Polarczyk i Irena Maria Loba, za Zadoszkwym Wieczorem Wspomnień „W jesiennej zadumie” Pani Małgorzata Dryjska-Łożyńska, za udziałem naszego Towarzystwa w Poznańskim Targu Dobra Pani Ewa Barbara Wieczorek. Za Warsztatami TMMP stoję ja. Te wszystkie indywidualne działania składają się na całokształt działalności Towarzystwa. Tego już Stulatka...

Poznań, 1 października 2022 r.

Krzysztof Gmerek

Wiceprezes

Koordynator Warsztatów Edukacyjnych

Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania
im. Cyryla Ratajskiego

Warsztaty, lekcje muzealne, przechadzki po Poznaniu:

Aquanet - ujęcia wody pitnej, Stacja Uzdatniania Wody Dębiec
Bazylika Archikatedralna św. Apostołów Piotra i Pawła
Bazylika Matki Bożej Nieustającej Pomocy, św. Marii Magdaleny i św. Stanisława Biskupa
Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych im. Hetmana Polnego Koronnego Stefana Czarnieckiego
Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan
Collegium Maius Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
Cytadela
Dzielnica Cesarska
Jacht Klub Wielkopolski
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 5
Katedra Biochemii i Analityki Żywności Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu
Komenda Miejska Policji
Kościół pw. św. Wojciecha w Poznaniu - Krypta zasłużonych - Poznańska Skalka
Kościół pw. św. Małgorzaty
Makieta Dawnego Poznania
Makieta Grodu Pierwszych Piastów
Makieta Starego Rynku
Muzeum Archeologiczne
Muzeum Archidiecezjalne
Muzeum Bambrów Poznańskich
Muzeum Czekolady
Muzeum Etnograficzne
Muzeum Instrumentów Muzycznych
Muzeum Martyrologii Wielkopolan Fort VII Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości
Muzeum Narodowe w Poznaniu - Galeria Malarstwa i Rzeźby
Muzeum Powstania Poznańskiego - Czerwiec 1956
Muzeum Powstania Wielkopolskiego
Muzeum Sztuk Użytkowych
Muzeum Ubioru
Muzeum Uniwersytetu Medycznego
Muzeum Wojskowe
Nowe Zoo
Ogród Botaniczny
Ostrów Tumski
Ostrówek
Palmiarnia Poznańska
Parafia polskokatolicka pw. św. Kazimierza
Poznańskie Muzeum Pyry
Pracownia - Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego
Ratusz poznański
Rezerwat Archeologiczny Genius Loci
Rezerwat przyrody Meteoryt Morasko
Rogalowe Muzeum Poznania
Sala Pamięci Komendy Wojewódzkiej Policji
Salon Muzyczny Feliksa Nowowiejskiego
Stadion Poznań
Stary Rynek
Śródka
Teatr Animacji

Teatr Nowy im. Tadeusza Łomnickiego
Teatr Polski
Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki
Wycieczka tramwajowa dookoła centrum
Muzeum Uzbrojenia
Zajęcia z historii piśmiennictwa
Zajęcia z florystyki
Zajęcia z wykorzystaniem papieru
Zajęcia z wykorzystaniem wosku

Wycieczki autokarowe:

Arboretum Kórnickie
Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie
Muzeum Archeologiczne w Biskupinie
Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu
Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie
Muzeum Okręgowe w Koninie
Muzeum Pałac w Rogalinie
Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie
Muzeum - Pracownia Literacka Arkadego Fiedlera w Puszczykowie
Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie w Uzarzewie
Muzeum Regionalne Ziemi Pyzdrowskiej w Pyzdrach
Muzeum Wikliniarstwa i Chmielarstwa w Nowym Tomyślu
Muzeum Zamek w Gołuchowie
Oddział Wielkopolskiego Muzeum Pożarnictwa w Rakoniewicach
Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie
Skansen i Muzeum Pszczelarstwa im. prof. Ryszarda Kosteckiego w Swarzędzu
Swarzędzkie Centrum Historii i Sztuki
Wielkopolski Park Etnograficzny w Dziekanowicach
Zamek w Kórniku

Szkoły, które wzięły udział w Warsztatach:

SP nr 1
SP nr 2 z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Szarych Szeregów
SP nr 3 im. Bolesława Krzywoustego
SP nr 5 im. Romualda Traugutta
SP nr 6 im. Hipolita Cegielskiego z Oddziałami Integracyjnymi
SP nr 10 im. Arkadego Fiedlera
SP nr 12 im. Wielkopolskiej Brygady Kawalerii
SP nr 20 im. Stefana Batorego
SP nr 21 im. Filipiny Płaskowickiej
SP nr 25 z Oddziałami Integracyjnymi im. Bohaterów Monte Cassino
SP nr 26 im. Ryszarda Berwińskiego
Sportowa Szkoła Podstawowa nr 29 w Zespole Szkół z Oddziałami Sportowymi nr 1 im. Jana Kochanowskiego
SP nr 34 im. Wojska Polskiego
SP nr 38
SP nr 40 z Oddziałami Integracyjnymi im. Mieszka I
SP nr 45 im. Okrętu Rzeczypospolitej Polskiej "Poznań"

SP nr 46 im. Marii Dąbrowskiej
SP nr 48 im. gen. Oswalda Franka
SP nr 50 z Oddziałami Integracyjnymi im.1 Dywizji Pancernej gen. Stanisława Maczka
SP nr 51 im. Bronisława Szwarca
SP nr 52 Specto
SP nr 54 im. Jana Kasprowicza
SP nr 55 im. Jurija Gagarina
SP nr 58 im. Jerzego Kukuczki
SP nr 59 im. gen. Jana Henryka Dąbrowskiego
SP nr 60 im. Wojciecha Bogusławskiego
SP nr 62 im. gen Stanisława Taczaka
SP nr 63 im. Ksawerego Zakrzewskiego
SP nr 70 im. Mikołaja Kopernika
SP nr 72 z Oddziałami Dwujęzycznymi i Sportowymi im. Mikołaja Kopernika
SP nr 74 im. Mikołaja Kopernika
SP nr 78 im. prof. Wiktora Degi
SP nr 82 im. Księcia Przemysła I
SP nr 84 im. Tadeusza Kościuszki
SP nr 85 im. Kawalerów Maltańskich
SP nr 87 im. Stefana Żeromskiego
SP nr 88 im. Poznańskich Koziółków
SP nr 89 im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego
SP nr 90 im. hr. Władysława Zamoyskiego
Publiczna Salezjańska Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa Da Vinci

Gimnazjum nr 2 im. Powstańców Wielkopolskich
Gimnazjum nr 5 im. Kazimierza Nowaka
Gimnazjum nr 6 im. Edwarda Raczyńskiego
Gimnazjum nr 7 im. Adama Mickiewicza
Gimnazjum nr 23 im. Szarych Szeregów
Gimnazjum nr 24 im. Unii Europejskiej
Gimnazjum nr 33
Gimnazjum nr 35
Gimnazjum nr 42 im. Henryka Sienkiewicza
Gimnazjum nr 53 im. Pawła Edmunda Strzeleckiego
Gimnazjum nr 54 im. Mikołaja Kopernika
Gimnazjum nr 57 im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego
Gimnazjum nr 60 im. Cyryla Ratajskiego
Gimnazjum nr 62 im. Adama Wodźczki
Gimnazjum Katolickie

IX LO im. Karola Libelta
XII LO im. Marii Skłodowskiej-Curie
Katedralna Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna
Poznańska Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia nr 1 im. Henryka Wieniawskiego

Zespół Szkół Chemicznych
Zespół Szkół Ekonomicznych
Zespół Szkół Mechanicznych
Zespół Szkół nr 7 w Poznaniu
Zespół Szkół Salezjańskich

Warsztaty oczami Uczestników.

Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 46 w Poznaniu biorą udział w Warsztatach Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” od 2018 r. O warsztatach dowiedziałam się z informacji przesłanej do naszej szkoły.

Zainteresowałam się formą tych zajęć, ponieważ umożliwiają one dzieciom ukazanie piękna i uroków Poznania i Wielkopolski. Ponadto stwarzają one bodźce do rozwoju indywidualnego. Nie bez znaczenia jest fakt, że są to warsztaty bezpłatne, a co za tym idzie mogą w nich brać udział uczniowie mniej zamożni. A bardzo często to właśnie kwestie finansowe (koszt biletów, przewodnika, koszty przejazdu, itp.) są czynnikami, które powodują, że dzieci nie mają możliwości zwiedzania np. muzeów.

Do udziału w warsztatach zaprosiłam uczniów uczęszczających do szkolnego koła historycznego, którego jestem opiekunem. Moje zaproszenie spotkało się z dużym zainteresowaniem, ponieważ liczba osób uczestniczących w warsztatach jest ograniczona (ok. 10 osób + opiekun), bardzo często było więcej chętnych, niż miejsc.

Warsztaty odbywały się m. in. w Rogalowym Muzeum Poznania, Muzeum Ubioru, Muzeum Czekolady, Teatrze Nowym - od kulis, Muzeum Instrumentów Muzycznych czy Muzeum Archidiecezjalnym.

Warsztaty nie odbywały się tylko na terenie Poznania, ale także poza nim, m. in. w Muzeum Pałacu w Rogalinie, Muzeum w Koninie, Muzeum Wikliniarstwa i Chmielarstwa w Nowym Tomyślu, Muzeum Archeologicznym w Biskupinie czy w Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu.

Zainteresowaniem cieszy się także Konkurs organizowany w ramach Warsztatów. Uczniowie przygotowują prace konkursowe na podstawie informacji uzyskanych podczas wycieczek.

Warsztaty, w ciekawy i przystępny sposób, przybliżają uczniom wiedzę z zakresu historii, krajoznawstwa oraz ekologii. Pokazują, że nauka nie musi być nudna i odbywać się tylko w murach szkoły, a muzea to nie tylko stare przedmioty. I że warto w sobotę (wycieczki to wyjścia w soboty, to kolejny plus warsztatów) dowiedzieć się czegoś nowego, interesującego, zamiast spędzić godziny, np. grając w gry komputerowe.

Bardzo się cieszę, że Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania organizuje tak ciekawe zajęcia jak w/w Warsztaty. Mam nadzieję, że jeszcze przez długie lata będą w ten sposób przybliżać młodym ludziom wiedzę o mieście i regionie.

Osobiście mam zamiar brać udział w tych zajęciach, tak długo, jak będą one organizowane.

Anna Nowicka

Nauczycielka historii, języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie

Szkoła Podstawowa nr 46 w Poznaniu

Nie ma miejsca, w którym młody człowiek nie spotkałby się z historią. Czasami nie zdaje sobie z tego nawet sprawy. Nie wie, że sam również tworzy historię. Nie uświadamia sobie, że chodząc ulicami rodzinnego miasta znajduje się w tych samych miejscach, w których rozgrywały się ważne wydarzenia historyczne, a uczestniczyli w nich jego Przodkowie. Często nie zastanawia się nad tym, że budowle, które widzi, codziennie są niemymi świadkami ważnych zdarzeń.

Od wielu lat wraz z grupą moich uczniów z Kółka Historycznego „Templariusze” uczestniczę w Warsztatach Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania. Dzięki tej inicjatywie poznaliśmy piękno i uroki naszego regionu, zwiedzaliśmy ciekawe miejsca i mało znane zabytki. Każde spotkanie było swego rodzaju podróżą w czasie i przestrzeni, które intrygowało i pobudzało wyobraźnię. Bawiliśmy się na nich w zwiadowców historii, detektywów, poszukiwaczy rodzimej tradycji, zwyczajów, wydarzeń i ludzi. Odkrywaliśmy jej tajemnice. Zdobywaliśmy nowe doświadczenia i umiejętności.

Największe wrażenie zrobiło na nas zwiedzanie pałacu w Rogalinie, a w szczególności pięknie odnowionej biblioteki oraz galerii obrazów. Perłą w koronie był zdecydowanie największy obraz Jana Matejki „Dziewica Orleańska”, na którym malarz umieścił swój wizerunek oraz sportretował swoją żonę i córkę. Na koniec spacerowaliśmy wśród starych dębów wyobrażając sobie, że właśnie w takim otoczeniu przebywali kiedyś nasi Przodkowie...

Wspaniale spędziliśmy czas na wycieczce na Ostrów Lednicki. To właśnie w tym miejscu najprawdopodobniej odbył się ślub Mieszka z Dobrawą. Niemalą atrakcją dla dzieci było samo przepłynięcie promem na drugą stronę jeziora. Tam już ruszyła nasza wyobraźnia związana z wyglądem pałacu książęcego oraz grodu i mostów. To przecież miejsce, w którym została osadzona akcja „Starej Baśni” Józefa Ignacego Kraszewskiego. To tutaj znaleziono wiele skarbów, między innymi relikwiarz, srebrne monety Ottona III, arabskie drahmy, czy 300 sztuk oręża.

Tak naprawdę każde zajęcie były dla dzieci przyjemnością, zabawą i ciekawym sposobem spędzania wolnego czasu. Swoje wrażenia przedstawiały w pracach plastycznych biorąc udział w konkursach organizowanych na podsumowanie każdej Edycji warsztatów. Razem z rodzicami cieszyliśmy się wspaniałymi nagrodami i z niecierpliwością czekamy na następne spotkania z historią naszego regionu.

Katarzyna Kostańska

Nauczycielka historii

Zastępca Dyrektora

Szkoła Podstawowa nr 82 w Poznaniu

Od prawie już 10 lat mnie i moim uczniom dane jest korzystać z zajęć przygotowanych przez TMMP pt. „Wiem coś więcej o Poznaniu”.

Przez ten czas zwiedziliśmy okolice Wielkopolski, zapoznaliśmy się z bogactwem naszych poznańskich muzeów, braliśmy udział w warsztatach, np. teatralnych. Spotkania zawsze prowadzone są przez profesjonalnych przewodników, fachowców, którzy potrafią w bardzo interesujący sposób opowiadać, tłumaczyć nie zawsze łatwe treści dla dzieci i młodzieży szkoły podstawowej. Dzieci i młodzież biorący udział w Warsztatach zawsze wykonują prace, które po zakończonych zajęciach mogą zabrać ze sobą. Uczniowie zdobywają dodatkową wiedzę, umiejętności, które wpływają na poszerzenie ich zainteresowań i pasji.

Organizacja zajęć przygotowana jest zawsze perfekcyjnie.

Zaplanowane zajęcia (termin, tematyka) w 2 edycjach wiosennej i jesiennej, są przedstawiane przez Pana Wiceprezesa Krzysztofa Gmerka z dużym wyprzedzeniem, tak że każdy nauczyciel może wybrać dogodny termin dla siebie i swoich uczniów.

Miłą niespodzianką dla uczniów są nagrody wręczane w grudniu w Urzędzie Miasta Poznania, za wykonanie pracy plastycznej na temat danego obiektu lub warsztatów, które dzieci poznawały na zajęciach. Od siebie pragnę dodać, że tematyka książek - nagród jest zawsze bardzo dobrze dobrana do wieku uczniów!!!

Jest mi niezmiernie miło, że lata temu dałam się namówić przez koleżankę, Aleksandrę Kędzierską, na wycieczkę zorganizowaną przez TMMP, jako nauczyciel do pomocy i tak dałam się wciągnąć, by zachęcać kolejne pokolenia do udziału w tych spotkaniach.

Dla wielu uczniów jest to często pierwszy kontakt z kulturą, możliwość poznania świata w innej przestrzeni, nie tylko szkolnej. Mam nadzieję, że ten projekt będzie kontynuowany.

Wszystkim podejmującym to dzieło gratuluję i życzę dużo ciekawych pomysłów, inspiracji.

Agnieszka Leszczyńska

Nauczycielka historii i wiedzy o społeczeństwie

Szkoła Podstawowa nr 45 w Poznaniu

Wiem coś więcej o Poznaniu. Zajęcia w sobotę? Komu się chce robić takie rzeczy? Czy mnie się chce w tym uczestniczyć? Ilu uczniów oderwie się od komputera w sobotni poranek? A jak zaproponuję i nikt się nie zgłosi? Trochę głupio tak powiedzieć, że jednak rezygnuję... Takie i inne wątpliwości miałam, zanim wzięłam udział w pierwszych zajęciach zaproponowanych przez Pana Krzysztofa Gmerka. Wkrótce pojawiły się inne pytania, jak powiedzieć dzieciom, że liczba uczestników jest ograniczona?

Wszystkie zajęcia, oprowadzenia były zorganizowane perfekcyjnie. Warsztaty dopełniały całości. Nasz organizator zawsze uśmiechnięty, w dobrym humorze witał uczniów, którzy z ogromnym aplauzem i zainteresowaniem słuchali informacji o tym, co za chwilę się wydarzy. Pierwsze zajęcia, w których uczestniczyłam z moimi uczniami dotyczyły historii piśmiennictwa. Różne rodzaje papieru, atrament, stalówka i obsadka, zaostrzony patyk, ptasie pióro - zabawa trwała w najlepsze. Byliśmy w Muzeum Archeologicznym, Archidiecezjalnym, Instrumentów Muzycznych: uczniowie słuchali, oglądali, a potem z pasją wykonywali zadania. Poznańska Cytadela - znamy, byliśmy, ale nie wiedzieliśmy, że tu można wejść - super, bez tych zajęć nigdy byśmy tego nie zobaczyli... Muzeum Uzbrojenia - odkryte na nowo. Dzielnica Cesarska: potężny Zamek Cesarski, Teatr Wielki czy Collegium Maius (głosy uczniów: tu studiowali nasi rodzice), mural na Śródcie, Kościół Rzymskokatolicki pw. św. Małgorzaty. Parafia polskokatolicka pw. św. Kazimierza... i wiem coś więcej o Poznaniu, nigdy tu nie byłam. Super wycieczki autokarowe: do Gniezna, Ostrowa Lednickiego, odwiedziny u „Białej Damy” w Kórniku. Historia, sztuka, religia, ekologia - Rezerwat Morasko, sport - zobaczyliśmy Stadion: sala konferencyjna, łoża prezydencka, trybuna prasowa i... murawa i zdjęcia wykonywane w szatni dla zawodników.

Pandemia trochę nas zatrzymała. Ale wracamy! Tej wiosny w Muzeum Czekolady było interesująco i smacznie.

Dziękuję za znakomity pomysł i zaproszenie do udziału w zajęciach. Śmiało mogę stwierdzić, że teraz moi uczniowie i ja „Wiem coś więcej o Poznaniu” i nie tylko.

Dorota Dąbrowska

Nauczycielka etyki i historii

Szkoła Podstawowa nr 38 w Poznaniu

Moja przygoda z projektem „Wiem coś więcej o Poznaniu”.

Jestem poznanianką od urodzenia, zawsze interesowałam się historią i teraźniejszością swojego miasta. Swoją wiedzę starałam się przekazać uczniom. Z radością rozpoczęłam wraz z moimi uczniami klas 1-3 przygodę z Panem Krzysztofem Gmerkiem w ramach projektu „Wiem coś więcej o Poznaniu”.

Każde zajęcia pokazywały, że coś wiem, jednak dopiero spacer po mieście, wyjazdy do różnych miejsc w Wielkopolsce uświadomiły uczniom i mnie, że nasza wiedza była bardzo powierzchowna. Po każdym zajęciu uczestnicy dzielili się swoją wiedzą z pozostałymi dziećmi, wspólnie szukaliśmy dalszych informacji, czasami doprowadzając naszą Bibliotekarkę do rozpacz i zmuszając do zakupu kolejnych pozycji pośnianianów. Dzięki temu wzbogacił się nasz księgozbiór i zainteresowaliśmy inne klasy. Tradycją stały się wycieczki szlakiem „Wiem coś więcej o Poznaniu” z rodzicami i seniorami, w naszym przypadku babciami i dziadkami, a często sąsiadami. Wiedza o naszym mieście rozszerzała się, nieraz okazywało się, że mimo zamieszkiwania od wielu lat w Poznaniu wiele miejsc było jednak nieznanymi. Pokłósiem zawsze były ciekawe prace plastyczne, albumy, zdjęcia wysyłane do TMMP, jak również prezentowane w holu szkoły i przekazywane do biblioteki, tym razem ku radości Pani Bibliotekarki.

W przypadku naszych uczniów, z dość zaniedbanej niestety części Wildy, możliwość korzystania z zajęć była otworzeniem okna na poznanie miasta. Dzieci z radością dowiadywały się, że Poznań to nie tylko okolice „Ceglorza” i Rynku Wildeckiego, ale wiele innych miejsc wartych poznania i poświęcenie im uwagi. Z perspektywy już emerytowanej nauczycielki klas 1-3 mogę tylko serdecznie podziękować Panu Krzysztofowi za zapał i zarażenie pasją miłośnika Poznania. Jeśli tylko część byłych uczniów będzie dalej trwała w chęci poznawania miasta i okolic, to było warto.

Życzę panu Krzysztofowi, by mimo trudności dalej krzewił piękną ideę poznawania naszego miasta tak, aby dalsze roczniki mogły uczestniczyć w tych wspaniałych zajęciach. Wielkie serdeczne Dziękuję.

Aleksandra Kędzierska

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej

Szkoła Podstawowa nr 5 w Poznaniu

Od kilkunastu lat prowadzę Kółko Turystyczne w Szkole Podstawowej nr 90 w Poznaniu. Raz w miesiącu wyruszamy na wycieczki, by poznawać bliższe i dalsze okolice naszego miasta. Od początku naszej działalności współpracujemy zarówno z PTTK, jak i z TMMP. W ramach współpracy z Towarzystwem Miłośników Miasta Poznania uczestniczymy w wycieczkach warsztatowych „Wiem coś więcej o Poznaniu”. Organizatorem, pomysłodawcą i „kołem

napędowym” tychże warsztatów jest Wiceprezes Towarzystwa, Pan Krzysztof Gmerek. Pan Krzysztof zawsze dba o to, aby zajęcia miały formę bardzo atrakcyjną dla dzieci; dba, aby poprzez zabawę przemyścić małym turystom szczytę historii o naszym mieście, jego sławnych mieszkańcach i naszym regionie. Zajęcia dzięki pozyskaniu grantów są dla dzieci i młodzieży zawsze bezpłatne. To powoduje, że bardzo często w tych wycieczkach uczestniczą dzieci, które normalnie nie mogłyby sobie na wycieczki pozwolić.

Program wycieczek jest za każdym razem dopasowany do wieku odbiorcy - uczestniczą w nich dzieci od „zerówki” do ostatnich klas szkoły podstawowej.

My, opiekunowie, ze szczerą radością obserwujemy za każdym razem ogromny zapał wśród uczestników. Czy to przesuwanie i działanie wiatraka (Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu), próby wyplatania koszy z wikliny (Muzeum Wikliniarstwa i Chmielarstwa w Nowym Tomyślu), wyrabianie ciasta na rogalu Świętomarcińskie (Muzeum Rogalowe), a także poznawanie tajemnic Starego Miasta w Poznaniu. Tych przykładów mogłoby być kilkadziesiąt, bo też i kilkadziesiąt udanych wycieczek odbyliśmy z TMMP.

Czas pandemii trochę przyhamował nasze wyprawy i wyjazdy. Ale i wtedy, w tych trudnych czasach, Pan Krzysztof zadbał o młodych turystów: Pracownicy niektórych Muzeów przychodzili do naszej Szkoły na Warsztaty, inne Muzea uszykowały specjalne pakiety do samodzielnej pracy w domu.

Ważna dla dzieci jest coroczna forma podsumowania cyklu zajęć - w formie konkursu, którego uroczyste zakończenie i wręczenie nagród odbywa się w Sali Białej Urzędu Miasta. Sprawia to, że młodzi turyści czują się prestiżowo i tak „dorośle” (zawsze robimy zdjęcia przed gabinetem Prezydenta Miasta).

Wierzę, że dzieci i młodzież, poprzez uczestnictwo w tych Warsztatach, rozbudzają w sobie pasję do poznawania historii Miasta i jego tajemnic, a kto wie, być może są wśród nich następcy Marcelego Mottego czy Włodzimierza Łęckiego - przyszli przewodnicy po Poznaniu i regionie?

Magdalena Bagrowska

Kółko Turystyczne

Szkoła Podstawowa nr 90 w Poznaniu

Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 25 z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi uczestniczą w Warsztatach Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” od 2008 roku. Dzięki Warsztatom organizowanym przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania mają możliwość poznania swojej miejscowości i jego okolic, kształtowania poczucia własnej tożsamości poprzez identyfikowanie się z najbliższym im środowiskiem, jego kulturą i tradycjami.

Udział w Warsztatach wiąże się z realizowanym w naszej szkole programem edukacji regionalnej dla uczniów klas I-III. Dziecko w młodszy wiek szkolny wiele spraw rozumie poprzez „przeżywanie”. Dla niego „suche fakty” są mało zrozumiałe. Edukację regionalną należy więc prowadzić w ten sposób, by pobudzić sferę emocji dzieci i wywołać określone przeżycia np. (radość, zachwyt, podziw, szacunek do rodzinnych stron, itp.). Nie chodzi bowiem o to, by dziecko posiadało jedynie wiedzę o najbliższej okolicy i regionie, ale o to by wytworzyć więź emocjonalną między nim, a ziemią rodzinną. Owa więź rodzi się częściowo wraz z pogłębianiem

wiedzy o regionie, ale przede wszystkim w bezpośrednim kontakcie z jego przyrodą, kulturą i ludźmi w nim żyjącymi.

Możliwości takiego kontaktu dostarczały wycieczki po Poznaniu i okolicy, w których nasi uczniowie przez wiele lat uczestniczyli w ramach Warsztatów. Dzięki nim dzieci z naszej Szkoły odwiedziły wiele muzeów w Poznaniu. Uczniowie uczestniczyli w zajęciach warsztatowych w Muzeum Archeologicznym, Muzeum Etnograficznym, Muzeum Rogalowym, Muzeum Wojskowym, Muzeum Czekolady, Muzeum Narodowym - Galerii Malarstwa i Rzeźby. Zwiedzali Stary Rynek z przewodnikiem, obejrzelik makiety - Grodu Pierwszych Piastów, Starego Poznania i Stadion miejski, Rezerwat Meteoryt Morasko. W siedzibie TMMP poznali historię powstania papieru i samodzielnie wykonali kartkę z papieru czerpanego. Poznawali również ciekawe miejsca w Wielkopolsce w czasie wycieczek autokarowych np. do: Muzeum Przyrodniczo-Łowieckiego w Uzarzewie, Muzeum Młynarstwa i Wodnych Urządzeń Przemysłu Wiejskiego w Jaraczu, Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach i na Ostrów Lednicki.

Mam nadzieję, że wszystkie te miejsca zostawiały u uczestników ślady w pamięci i przede wszystkim rozbudziły w nich zainteresowanie swoim miastem i pięknem wielkopolskiej ziemi.

Niektórzy uczestnicy warsztatów są w tej chwili dorosłymi ludźmi, ale z rozmów z nimi wiem, że pamiętają miło i ciekawie spędzony czas podczas wycieczek.

Niesamowitym przeżyciem dla moich uczniów były finały konkursu warsztatowego, podczas których dzieci otrzymywały nagrody i dyplomy za wykonane prace związane z oglądanymi przez nie obiektami. Uroczystości te zawsze były bardzo perfekcyjnie zorganizowane i odbywały się w przepięknych salach Urzędu Miasta lub Pałacu Działyńskich w Poznaniu. Dla moich uczniów udział w takim finale był dużym wyróżnieniem. Rodzice, którzy byli na tych uroczystościach również zawsze byli bardzo wzruszeni. W mojej pamięci pozostanie twarz chłopca, który za swoją pracę plastyczną - bardzo skromną, ale wykonaną samodzielnie w wolnym czasie w świetlicy szkolnej, odebrał pierwszą w swoim życiu nagrodę.

Niektórzy uczniowie uczestniczący w Warsztatach z naszej i innych szkół podstawowych brali udział w Międzyszkolnym Konkursie Wiedzy o Poznaniu, który organizujemy w naszej szkole. Świadczy to o tym, że wiedza i rozbudzone zainteresowania swoim miastem często pozwalały im odnieść znaczące sukcesy.

Ważnym aspektem organizowanych przez TMMP warsztatów jest to, że udział w nich jest bezpłatny. Stwarza to na możliwość uczestnictwa w kulturze uczniom z różnych grup społecznych.

W imieniu swoim i moich uczniów dziękuję Towarzystwu Miłośników Miasta Poznania za możliwość uczestniczenia w warsztatach „Wiem coś więcej o Poznaniu”.

Małgorzata Przygórska

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej

Szkoła Podstawowa nr 25
z Oddziałami Integracyjnymi
i Specjalnymi w Poznaniu

Od 15 lat uczniowie i uczennice Zespołu Szkół z Oddziałami Sportowymi nr 1 uczestniczą w spotkaniach w ramach programu „Wiem coś więcej o Poznaniu”. Całoroczny cykl Warsztatów Historyczno-Krajoznawczych to, moim zdaniem, sztandarowe przedsięwzięcie Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania adresowane do dzieci i młodzieży, a jego niestrudżonym, zawsze pełnym pomysłów i gotowym na nowe wyzwania animatorem jest Pan Krzysztof Gmerek.

Przez lata mogłam się przekonać o wysokiej jakości edukacji regionalnej oferowanej przez TMMP. Kolejne roczniki uczniów i uczennic mogły poznawać, w aktywnej formie, różnorodne oblicze swojego miasta - jego bogatą historię i współczesność, zabytki i obiekty przyrodnicze, tradycję, gwarę, folklor, architekturę.

Wszystkie zajęcia, wycieczki, zwiedzanie muzealnych ekspozycji były bezpłatne, co umożliwiło uczestnictwo w projekcie również dzieciom i młodzieży mniej zamożnym. Jestem przekonana, że dla uczestników i uczestniczek projektu była to niewymuszona nauka poprzez zabawę i wzór twórczego, inspirującego zagospodarowania czasu wolnego, o czym świadczyło niesłabnące zainteresowanie dzieci kolejnymi działaniami.

Spotkania te miały także walor integracji środowiska edukacyjnego - zarówno dzieci i młodzieży uczących się w różnych szkołach, jak i nauczycielek i nauczycieli uczestniczących w programie. Dla osób współpracujących była to również okazja do poszerzania wiedzy i własnego rozwoju zawodowego, a organizatorzy zawsze dbali o docenienie wkładu nauczycieli i nauczycielek zaangażowanych w realizację projektu, czego wyrazem stały się uroczyste gale w Urzędzie Miasta Poznania i podziękowania od Prezydenta Miasta.

Nie sposób nie wspomnieć o roli Pana Krzysztofa Gmerka - inicjatora i dobrego ducha tych spotkań. Jego zasługą było ich perfekcyjne przygotowanie pod względem organizacyjnym, różnorodność tematyczna i najwyższy poziom merytoryczny. Pan Krzysztof jest prawdziwym miłośnikiem Poznania znającym miasto od podszewki, pasjonatem, który potrafi zarażać swoją pasją i entuzjazmem. To wzór lokalnego patrioty, który uczy dzieci i młodzież poczucia dumy z przynależności do małej ojczyzny, a zarazem otwartości i zrozumienia naszego miejsca w Europie.

Gratulując Panu Krzysztofowi oraz Towarzystwu Miłośników Miasta Poznania świetnego pomysłu na edukację młodych poznaniaków i poznanianek, liczę na dalszą współpracę i kolejne odsłony naszej wspólnej przygody.

Dorota Makowska

Nauczycielka geografii

Sportowa Szkoła Podstawowa nr 29 w Poznaniu

Razem z Towarzystwem Miłośników Miasta Poznania.

Jestem nauczycielką edukacji wczesnoszkolnej i od wielu lat razem z moimi uczniami (uczniowie Szkoły Podstawowej nr 74 w Poznaniu) uczestniczę w Warsztatach Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” oraz zajęciach organizowanych dla dzieci przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania.

Jednym z głównych celów działalności Towarzystwa jest propagowanie wiedzy o Poznaniu, ukazywanie jego osobliwości, zapoznajanie z kulturą i tradycjami regionu.

Chcąc przybliżyć dzieciom wiadomości o ich rodzinnym mieście oraz wytworzyć w nich więź emocjonalną wybieram formę wycieczek, warsztatów, zajęć muzealnych, które w swojej ofercie ma właśnie TMMP. Dzięki nim uczniowie mają możliwość poznania i pogłębienia wiedzy o najbliższej okolicy, co wpisuje się również w program realizowany podczas zajęć lekcyjnych.

Jednocześnie jest to wspaniała forma spędzenia czasu wolnego w kontakcie z kulturą, przyrodą oraz ludźmi. Bardzo ważnym elementem wspólnych wyjść jest różnorodność wycieczek oraz dostosowanie tematyczne dla odpowiedniej grupy wiekowej.

Uczniowie z mojej szkoły byli uczestnikami wycieczek, warsztatów, zajęć muzealnych. Zwiedzili i obejrzelili:

- Zamek w Kórniku,
- Makietę Dawnego Poznania,
- Muzeum Powstania Poznańskiego - Czerwiec 1956,
- Galerię Malarstwa i Rzeźby (Muzeum Narodowe),
- Stadion miejski,
- Muzeum Uzbrojenia na Cytadeli,
- Muzeum - Pracownię Literacką Arkadego Fiedlera w Puszczykowie,
- Muzeum w Biskupinie,
- Muzeum Czekolady,
- Muzeum Rogala,
- Muzeum Archidiecezjalne,
- Muzeum Instrumentów Muzycznych.

Brali również udział w zajęciach „Historia pieczęci”, a także w wycieczce tramwajowej wokół centrum Poznania i w wycieczce zorganizowanej przez Aquanet (ujęcie wody, stacja uzdatniania wody, oczyszczalnia ścieków).

Wiem, że zajęcia te zawsze wywierały na dzieciach duże wrażenie i zostawały w pamięci, bowiem na zakończenie każdej edycji projektu odbywał się Konkurs Warsztatowy, w którym z chęcią brały udział. Finał Konkursu przebiegał w pięknej, niecodziennej dla dzieci scenerii - w Pałacu Działyńskich, a ostatnio w Sali Białej Urzędu Miasta, zawsze z dodatkową oprawą muzyczną w wykonaniu uczniów ze Szkół Muzycznych w Poznaniu. Organizatorzy projektu (szczególny ukłon i podziękowania dla Pana Krzysztofa Gmerka) zawsze dbali o szczegóły, by warsztaty, spotkania, wycieczki były na wysokim poziomie, a Finał Konkursu z nagrodami i dyplomami. Bardzo miłym elementem był także fakt, że nie zapomniano o nauczycielach, którzy brali udział w tych imprezach, aktywizując swoich uczniów.

W imieniu moich uczniów i swoim serdecznie dziękuję Towarzystwu Miłośników Miasta Poznania za coroczne organizowanie kolejnych Edycji Warsztatów Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży „Wiem coś więcej o Poznaniu” oraz możliwości uczestniczenia w nich.

Alina Potrawiak

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej

Szkoła Podstawowa nr 74 w Poznaniu

Jedne z pierwszych Warsztatów, 22.09.2007, Rezerwat przyrody Meteoryt Morasko. Zbiory własne

Wycieczka autokarowa do Biskupina, 28.09.2008. Zbiory własne

Poznańscy uczniowie nagrodzeni – po staromiejsku

Lokalny patriotyzm przede wszystkim – poznańscy uczniowie zostali nagrodzeni przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania za prace, wykonane na konkurs warsztatowy. W IX już edycji cyklu edukacyjnego wychowankowie szkół podstawowych, gimnazjów i liceów odwiedzili muzea i miasta wielkopolskie, m.in. Nowy Tomyśl oraz Ostrów Lednicki.

W Wiadomości Dnia 19 grudnia, 2015

W Pałacu Działyńskich, podczas uroczystej gali, uczniowie otrzymali książki i dyplomy za prace, dostarczone na konkurs trwający od marca do końca listopada 2015 roku.

– Uczestnicy warsztatów mieli okazję do przygotowania prac o dowolnej formie i technice – opowiada Krzysztof Gmerek, koordynator warsztatów Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania im. Cyryla Ratajskiego. – Chcemy w ten sposób utrwalić wspomnienia z warsztatów i pobudzić zainteresowanie miastem.

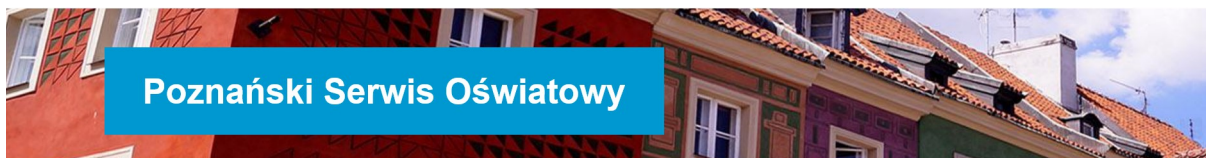
Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania organizuje interaktywne spotkania muzealne i wycieczki poza stolicę Wielkopolski już po raz 9. – w tym roku uczniowie odwiedzili m.in. Muzeum Archidiecezjalne, Archeologiczne, Stadion Lecha, Muzeum Poznańskiego Czerwca, rezerwat przyrody Morasko oraz Nowy Tomyśl i Ostrów Lednicki. Warsztaty adresowane były do dzieci i młodzieży szkół wszystkich szczebli.

– Największym zainteresowaniem cieszą się wśród uczniów szkół podstawowych, ale również wśród gimnazjalistów – dodaje Gmerek. – Troszeczkę mniejsze zainteresowanie wykazują licealiści, ale mamy też uczestników z ogólniaka.

Przyszłoroczne warsztaty będą związane z wielkim nie tylko poznańskim, ale i ogólnopolskim wydarzeniem – 1050. rocznicą Chrztu Polski. Już tradycyjnie, za zadanie będą miały wzbudzenie zainteresowania stolicą Wielkopolski oraz przybliżenie jej, długiej i burzliwej, historii.

Relacja z Finału IX Edycji Warsztatów zamieszczona w serwisie codziennypoznan.pl

Źródło: <http://codziennypoznan.pl/artykul/2015-12-19/poznanscy-uczniowie-nagrodzeni-po-staromiejsku/>

Poznański Serwis Oświatowy

Aktualności

Strona główna

Aktualności

Urząd

Wydział Oświaty

Sprawy Wydziału

poznan.pl > Poznański Serwis Oświatowy > Aktualności

2015-12-21

Wiedzą coś więcej o Poznaniu! Także dzięki Wydziałowi Oświaty!

W sobotę, 19 grudnia zakończyła się IX edycja Warsztatów Historyczno- Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży, organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania, a wspieranych przez Wydział Oświaty. Do tej pory w zajęciach tych wzięło udział ponad 4000 uczniów poznańskich szkół. Ich podsumowaniem było wręczenie nagród dzieciom, które przygotowały impresje słowne i plastyczne na temat tego, co widziały i słyszały podczas pobytów w muzeach, na wystawach czy w ciekawych miejscach, związanych z historią i kulturą Poznania.

Warsztaty krajoznawcze- nagrody

W tegorocznych warsztatach wzięły udział 24 szkoły- wyliczał w Pałacu Działyńskich główny organizator warsztatów pan Krzysztof Gmerek. Przeprowadziliśmy wraz z dziećmi i nauczycielami 17 warsztatów i pięć wycieczek autokarowych. Widzieliśmy między innymi rezerwat przyrody na Morasku, Muzeum Adama Mickiewicza w Śmielowie, czy Muzeum Archeologiczne. Prace słowne i plastyczne wykonało 57 uczestników i dziś wręczymy im nagrody za ich zaangażowanie i ciekawe podejście do poznańskiej historii i kultury.

Na początku adresowaliśmy nasze warsztaty tylko do dorosłych, z czasem z powodzeniem wciągnęliśmy w nie dzieci- powiedział Krzysztof Gmerek. Okazało się, że nasze poznańskie miejsca, specyfika miasta, ciekawostki są dla nich interesujące. To mnie bardzo cieszy i sprawia satysfakcję.

Marta i Dominika ze Szkoły Podstawowej nr 78 w Poznaniu bardzo chętnie brały udział w zajęciach, organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania. Przygotowałam pracę o Poznańskim Czerwcu '56- mówiła Dominika. Napracowałam się przy tym sporo, ale było warto. Przedtem niewiele wiedzieliśmy o tym ważnym dla miasta wydarzeniu, nie wiedzieliśmy nawet kim był Romek Strzałkowski. Teraz możemy opowiadać innym jego historię. Marta wykonała pracę, pokazującą historię naszego stadionu sportowego. A dziewczyny ze Szkoły Podstawowej nr 5 w Poznaniu wykazały się nie tylko inicjatywą, ale i dowcipem- przygotowały pracę, pokazującą Dobrawę i Mieszka...na tyżwach. Podczas jednej z wycieczek pani pokazywała nam takie małe kości i mówiła, że prawdopodobnie mogły one służyć naszym przodkom do jazdy po lodzie- mówi Julia. Moim zdaniem pieniądze wydane na te warsztaty to bardzo dobrze wydane pieniądze- podkreśla Agnieszka Leszczyńska, nauczycielka ze Szkoły Podstawowej nr 5. Warsztaty są nie tylko ciekawe, ale też świetnie zorganizowane i przeprowadzone. To fajny sposób na spędzenie wolnego czasu, ale i naukę, i poznawanie historii naszego miasta. Czekamy na następną edycję!

Relacja z Finału IX Edycji Warsztatów zamieszczona w Poznańskim Serwisie Oświatowym
Źródło: <https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wiedza-cos-wiecej-o-poznaniu-takzedzieki-wydzialowi-oswiaty,89320.html>

Koordinator Warsztatów Krzysztof Gmerek oraz Uczestnicy Finału Konkursu Warsztatowego,
21.12.2015, Sala Czerwona Pałacu Działyńskich

Źródło: <https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wiedza-cos-wiecej-o-poznaniu-takzedzieki-wydzialowi-oswiaty.89320.html>

Koordinator Warsztatów wraz z Przewodniczącym Komisji Młodzieżowej TMMP Mariuszem Polarczykiem wręczający nagrody Laureatom Konkursu Warsztatowego, 21.12.2015, Sala Czerwona Pałacu Działyńskich

Źródło: <https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wiedza-cos-wiecej-o-poznaniu-takzedzieki-wydzialowi-oswiaty.89320.html>

2016-11-30

Poznań wart poznania!

"Cudze chwalicie, swego nie znacie, sami nie wiecie co posiadacie" - tak przed laty pisał słynny polski bajkopisarz, Stanisław Jachowicz. Z pewnością słów tych nie można odnieść do podopiecznych poznańskich szkół, którym nie trzeba już uświadamiać, że stolica Wielkopolski zasługuje na szczególne uznanie. Wszystko za sprawą dziesiątej już odsłony Cyklu Warsztatów Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży zorganizowanych przez Towarzystwo Mitośników Miasta Poznania.

foto

W ramach tej edycji odbyło się 20 warsztatów, w tym 5 wycieczek autokarowych. Uczniowie pojechali w tym roku do Gołuchowa, Kórnik i Nowego Tomysła, a także Jaracza i Ostrowa Lednickiego. Jeśli chodzi o Poznań, zorganizowaliśmy wycieczki m.in. do Katedry, Muzeum Archeologicznego i Nowego Zoo. Uczniowie mogli także na własne oczy przekonać się jak funkcjonuje Komenda Miejska Policji, jednostka Straży Pożarnej oraz odbyć wycieczkę po Stadionie Miejskim - podsumował Krzysztof Gmerek, koordynator projektu.

W tegorocznej edycji udział wzięło 662 uczniów z 27 szkół, którzy na własne oczy mogli przekonać się o pięknie wielkopolskich zabytków i docenić perły rodzimej architektury. Podsumowanie jubileuszowej X odsłony odbyło się 26 listopada br. w Sali Białej Urzędu Miasta. Na wyjątkowy charakter gali wpłynęło połączenie Jubileuszu, jakie Towarzystwo w tym roku obchodził: 80-lecia Konkursów Historycznych dla Dzieci i Młodzieży oraz 10-lecia Warsztatów Edukacyjnych. Na spotkaniu obecni byli przedstawiciele władz miejskich, rodzice oraz dzieci, dla których głównym punktem programu było podsumowanie konkursu na najciekawszą pracę, stanowiącą wspomnienie przeżytych w trakcie wycieczek przygód i odzwierciedlenie zdobytej wiedzy. Do konkursowych zmagani przystąpiło 65 uczniów, z czego silną reprezentację stanowili wychowankowie Zespołu Szkół z Oddziałami Sportowymi nr 1. Jak przyznał dyrektor tamtejszej placówki, Danuta Mikołajczak - *To jest niezwykle ważne, żeby o historii mówić już do tych najmłodszych. Wiedza fachowa pasjonatów, ludzi, którzy kochają to co robią, ma duży wpływ na to jak dzieci postrzegają nasze miasto i jego historię. Dumą napawa mnie to, że nasi wychowankowie znajdują czas, żeby między sportowymi zajęciami wyjść na warsztaty czy uczestniczyć w konkursie. Jest to dowód ich wielkości.*

Zorganizowany cykl pozytywnie oceniają także pomysłodawcy projektu, który w tym roku przeszedł ich najsmielsze oczekiwania - *Muszę przyznać, że tegoroczna edycja warsztatów oceniam bardzo dobrze. Była ona rekordowa ze względu na liczbę uczestników, która wzięła w niej udział. Zazwyczaj wahała się w granicach 530-560 uczestników, w tym roku udało się przekroczyć liczbę 600 uczniów. Nie byłoby to jednak możliwe bez wsparcia Wydziału Oświaty, który współfinansuje projekt* - przyznał Krzysztof Gmerek.

Pozostaje mieć nadzieję, że zaszczepiona w młodych adeptach ciekawość okaże się inspiracją do dalszych poszukiwań i samodzielnego odkrywania przez nich uroków Grodu Przemysła, którego od tej pory z dumą nazywać będą swoją Małą Ojczyzną.

Relacja z Finału X Edycji Warsztatów zamieszczona w Poznańskim Serwisie Oświatowym.
Na zdjęciu Koordynator Warsztatów wraz z Członkiem Zarządu Markiem Knasieckim
Źródło: <https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/poznan-wart-poznania.100471.html>

Uroczystość Finału XII Edycji Warsztatów, laureaci Konkursu Warsztatowego, 16.12.2019, Sala Biała UMP.
Źródło: strona internetowa SP nr 25 <http://www.zs2poznan.com/19/12/2018/aktualnosci/final-miejskiego-konkursu-wiem-cos-wiecej-o-poznaniu-2/6401/>

Zajęcia z wykorzystaniem papieru, 24.09.2016, SP nr 78. Zdjęcie ze zbiorów Pani Bernadety Miki

► Wiem coś więcej o Poznaniu

📅 16 grudnia 2019

Kolejny już rok uczniowie naszej szkoły biorą udział w sobotnich warsztatach organizowanych przez Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania. Celem spotkań jest przybliżanie uczniom ciekawych, często mało znanych zabytków oraz miejsc naszego miasta.

W ostatnią sobotę odbyła się w Sali Białej Urzędu Miejskiego w Poznaniu uroczystość wręczenia nagród w Konkursie Warsztatowym, który kończy cykl warsztatów.

Uczeń klasy 5b **Marek Ocalewski** zajął **I miejsce** w konkursie na najciekawszą pracę będącą relacją lub wspomnieniem zajęć, w których uczestniczył.

Gratulacje:)

Relacja z Finału XIII Edycji Warsztatów zamieszczona na stronie internetowej SP nr 89

Źródło: <http://www.sp89poznan.edu.pl/author/admin/page/52/>

Uroczystość Finału XIII Edycji Warsztatów, 16.12.2019, Sala Biała UMP. Na zdjęciu młodzi artyści z Poznańskiej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej 2° im. Mieczysława Karłowicza

Źródło: <http://www.sp89poznan.edu.pl/author/admin/page/52/>

Warsztaty czekoladowe

21 maja 2022

Grupa uczniów z klasy 5a i 6a pod opieką Katarzyny Kostańskiej wzięła udział w warsztatach w **Muzeum Czekolady** w ramach współpracy z **Towarzystwem Miłośników Miasta Poznania**. Wizyta w muzeum była ciekawą podróżą w głąb *Afryki* i plantacji drzew kakaowca. Tu dowiedzieliśmy się wszystkiego o historii kakao i czekolady, o uprawie i jej drodze do Europy. Obejrzeliśmy krótki film w małym kinie. Zapoznaliśmy się z opakowaniami i przedmiotami związanymi z historią czekolady. Podczas wycieczki spróbowaliśmy pysznych wyrobów, czyli prawdziwych czekolad. Przebrani w stroje deseranta stworzyliśmy własne tabliczki czekolady, pięknie je zapakowaliśmy i ze smakiem zjedliśmy w domu.

To dopiero była słodka wycieczka 😊

Relacja z Warsztatów w Muzeum Czekolady, 21.05.2022, zamieszczona na stronie internetowej SP nr 82

Źródło: <http://www.sp82.pl/>

2021-10-28

Wręczono podziękowania dla nauczycieli - społeczników

W dniu 26 października br. w imieniu Pana Prezydenta Jacka Jaśkowiaka wręczono podziękowania dla nauczycieli-społeczników. Wyróżnionym nauczycielkom podziękowano za ogromny wkład oraz zaangażowanie włożone w realizację projektów skierowanych dla dzieci i młodzieży z poznańskich szkół i placówek oświatowych.

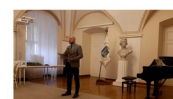

Wręczenie podziękowań dla nauczycieli-społeczników

Pomysł uhonorowania nauczycieli-społeczników powstał z inicjatywy Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Wydziale Oświaty. Współpraca wielu osób przyczyniła się do tego, by spotkać się w tym wyjątkowym dniu i wręczyć wyróżnienia oddanym sprawie ludziom. O podziękowania dla nauczycieli mogły ubiegać się organizacje pozarządowe, które w latach 2019-2020 realizowały projekty dofinansowane w ramach Otwartego Konkursu Ofert.

Była to pierwsza i zapewne nieostatnia edycja wręczenia podziękowań dla nauczycieli-społeczników. W tegorocznej uroczystości wyróżnionych zostało 20 nauczycielek współpracujących z następującymi organizacjami: Towarzystwem Miłośników Miasta Poznania za projekt pn. "Wiem coś więcej o Poznaniu". Cykl Warsztatów Historyczno-Krajoznawczych dla Dzieci i Młodzieży oraz Stowarzyszeniem Centrum Rozwoju Edukacji Obywatelskiej za projekt pn.: "Kształtowanie Kompetencji Społecznych wśród młodzieży w Poznaniu". Podziękowania w imieniu Pana Prezydenta Jacka Jaśkowiaka zostały wręczone przez Pana Wiesława Banasia - Zastępcę Dyrektora Wydziału Oświaty, Pana Krzysztofa Gmerka - Przewodniczącą Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Wydziale Oświaty oraz Pana Władysława Harasimowicza przedstawiciela Prezydium Komisji. Zwieńczeniem uroczystości był występ artystyczny Pana Adama Szyski (fortepian) z Panem Mateuszem Michalakiem (skrzypce) z Poznańskiej Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej II stopnia im. Mieczysława Karłowicza.

Możliwość uzyskania specjalnego podziękowania w postaci dyplomu dla nauczycieli-społeczników jest okazją do tego by się spotkać i wraz z wdzięczność za wieloletnie zaangażowanie, poświęcony czas i opiekę pedagogiczną. Mamy nadzieję, że nasze spotkania staną się wydarzeniem cyklicznym.

Relacja z wręczenia podziękowań dla Nauczycieli - Społeczników zamieszczona w Poznańskim Serwisie Oświatowym.
Źródło: <https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wreczono-podziekowania-dla-nauczycieli-spolecznikow,171958.html>

Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania

Dyplom

dla

*Uczennicy klasy
Szkoły Podstawowej nr
w Poznaniu*

za zajęcie I Miejsca

**w Konkursie Warsztatowym
„Wiem coś więcej o Poznaniu”**

*zorganizowanym w roku szkolnym 2021/2022
pod auspicjami naszego Towarzystwa.*

Wiceprezes TMMP

Krzysztof Gmerek
Krzysztof Gmerek

Prezes TMMP

Antoni Szczuciński
Prof. UAM dr hab. Antoni Szczuciński

Jubileusz 100-lecia TMMP

Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania

Podziękowanie

Dla

Pani

mgr inż. Marii Ludomiry Frąckowiak

Nauczycielki

Szkoły Podstawowej nr 2

z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Szarych Szeregów w Poznaniu

*za nadzór pedagogiczny i opiekę merytoryczną
nad reprezentacją Szkoły biorącą udział
w Konkursie Warsztatowym*

„Wiem coś więcej o Poznaniu”

*zorganizowanym w roku szkolnym 2021/2022
pod auspicjami naszego Towarzystwa.*

Wiceprezes
Koordinator Warsztatów Edukacyjnych TMMP
Krzysztof Gmerek

Prezes TMMP
Antoni Szczuciński
Prof. UAM dr hab. Antoni Szczuciński

Jubileusz 100-lecia TMMP

Źródła:

Strony internetowe Szkół:

<http://www.zs2poznan.com/19/12/2018/aktualnosci/final-miejskiego-konkursu-wiem-cos-wiecej-o-poznaniu-2/6401/>

<http://www.sp82.pl/>

<http://www.sp89poznan.edu.pl/author/admin/page/52/>

Portal codziennypoznan.pl:

<http://codziennypoznan.pl/arttykul/2015-12-19/poznanscy-uczniowie-nagrodzeni-po-staromiejsku/>

Poznański Serwis Oświatowy:

<https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wiedza-cos-wiecej-o-poznaniutakzedzieki-wydzialowi-oswiaty,89320.html>

<https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/poznan-wart-poznania,100471.html>

<https://www.poznan.pl/mim/oswiata/news/wreczono-podziekowania-dla-nauczycieli-spolecznikow,171958.html>

Strona internetowa TMMP:

<http://www.tmmp.poznan.pl/cms/content/view/74/36/>

Pixabay:

<https://pixabay.com/pl/photos/p%c4%99dzle-malarz-warsztat-miska-3129361/>

Archiwa własne